

Skörd från älvängar – etapp 1

Nordmyran i Tärnsjö.

Projektägare:	Nedre Dalälvens Intresseförening
Projektledare:	Bengt Gyldberg
Kommuner:	Hela området
Dnr:	82
Jnr:	2011 562
Projekttid:	2010-12-17 – 2012-12-31

Beviljade stödmedel:	607 376 kr	Använda stödmedel:	523 441 kr
-----------------------------	------------	---------------------------	------------

Totalt använda resurser i projektet:	588 949 kr
---	------------

”Nedre Dalälvens älvängar utgör ett bra exempel på hur man kan arbeta i ett biosfärområde för att uppnå flera miljöfördelar och samtidigt skapa nya försörjningsmöjligheter genom att främja samverkan mellan många olika aktörer.”

Bengt Gyldberg, projektledare

Verksamhet enligt projektplanen

BAKGRUND

I Nedre Dalälvsområdet utgörs övergången mellan öppet vatten och skog ofta av vidsträckta, regelbundet översvämmade älvängar. Höet från dessa ängsmarker var under en lång tidsperiod en ovärderlig resurs för boende i anslutning till älven. Slåttern i älvlandskapet skapade tillsammans med vattnet förutsättningar för stora naturvärden såväl på ängarna i sig som i den intilliggande skogens kantzoner. Eftersom slåttern i stort sett upphört och regleringen av Dalälven medfört en förändrad vattenföring, har i dagsläget många av de tidigare öppna markerna redan vuxit igen eller håller på att växa igen.

SYFTE

Arbetets långsiktiga syfte är att förbättra möjligheterna till naturvårdande hävd av älvängar och liknande områden genom att främja intäktsbringande användning av den biomassa som kan skördas på dessa marker.

Etapp 1, som omfattas av detta projekt, är att:

- främja kontakter och informationsutbyte mellan olika aktörer
- ta initiativ till och stödja framväxten av nätverk och samarbeten
- bidra till att gemensamma bilder skapas av möjligheter, svårigheter, mål att sträva mot samt uppgifter att lösa
- samla, sammanställa och tydliggöra befintlig kunskap som är viktig för arbetets framåtskridande
- identifiera behov av ny kunskap och initiera framtagande av sådan
- erbjuda arenor för forskning, i första hand inom biologiska och tekniska områden, samt
- planera, förankra och förbereda fortsatt arbete i kommande etapper

MÅL

Projektets mål är att vid projektets slut

- Viktiga aktörer har identifierats och kontaktats
- Minst två nya nätverk har bildats för samarbete kring användning av skörd från älvängar
- Översiktliga beskrivningar har gjorts över olika sätt att använda skörden och deras möjligheter och begränsningar
- Minst en modell för skörd med tillvaratagande av biomassan
- En väl förankrad plan har utarbetats för kommande etapper av arbetet

Sammanfattning av svar i utvärderingen

Uppgiftslämnare: Bengt Gyldberg

Första kontakten med Leader

Första kontakten var vid ett informationsmöte i Garpenberg den 11 maj år 2000.

Leader som metod

Upplever Leader som en metod med unika möjligheter att bidra till en gynnsam samhällsutveckling tack vare utgångspunkten i det lokala engagemanget samt i trepartnerskapet där man strävar efter att uppnå gemensamma mål genom att förena den ideella sektorns engagemang med den offentliga sektorns ansvar och den privata sektorns effektivitet. Menar att Leader i sin bästa form har möjlighet att verka som en enande kraft i bygden och återge människor en tro på framtiden och på att de själva kan påverka sina liv genom att samarbeta och bygga upp något tillsammans.

Tycker att man dessvärre har fått bevittna att det kring Leader utvecklats en gransknings- och kontrollapparat som under innevarande programperiod antagit groteska proportioner. Menar att såväl projektmedarbetare som tjänstemän på alla nivåer, vid leaderkontoren, länsstyrelserna och Jordbruksverket, tvingas lägga orimligt mycket arbete på att se till att alla formella krav blir uppfyllda istället för att ägna sin energi åt det egentliga utvecklingsarbetet i projekten. Genom överdriven kontroll av ideellt arbetande människor och dessutom hot om straffavgifter även för oavsiktliga misstag motverkas också i hög grad den kreativitet och det nytänkande som egentligen bör vara ett av Leaders främsta kännetecken men som i praktiken kan ge allvarliga problem för projektägaren, framför allt vid ansökan om utbetalning.

Tycker att en överambitiös kontroll- och granskningsapparat inte bara innebär slöseri med skattemedel utan även långa handläggningstider, i synnerhet nu i slutet av programperioden. Menar att väntetiderna på utbetalning har blivit orimligt långa, vilket ofta leder till stora problem för projektägarna, som i de flesta fall är ideella föreningar med små egna ekonomiska resurser.

Menar att risken är överhängande att allt detta leder till att leadermetoden råkar i vanrykte och att det – tyvärr på goda grunder – kommer att ses som så besvärligt och riskabelt att åta sig att genomföra ett leaderprojekt, att många goda projektidéer aldrig kommer att förverkligas. Tror att man därmed går miste om en utvecklingskraft som det finns stort behov av och som rätt använd har stora möjligheter att bidra till ett bättre och mänskligare samhälle.

Leaders betydelse för projektet

Tror inte att projektet hade blivit av utan Leader.

Genomförande

Tycker att projektet lyckades till största delen (ursprungliga mål angivna med kursiv stil):

- *Viktiga aktörer har identifierats och kontaktats. Målet har uppfyllts.*
- *Minst två nya nätverk har bildats för samarbete kring användning av skörd från älvängar. Målet har uppfyllts. Nätverkens geografiska bredd har dock inte nått upp till projektets ursprungliga ambitioner.*

- *Översiktliga beskrivningar har gjorts över olika sätt att använda skörden och deras möjligheter och begränsningar. Målet har uppfyllts.*
- *En väl förankrad plan har utarbetats för kommande etapper av arbetet. Målet har uppfyllts. En andra etapp av arbetet fortsätter inom ett nytt leaderprojekt med etapp 1 som grund.*
- *Minst en modell för skörd med tillvaratagande av biomassan som är – eller snart kan bli – både tekniskt möjlig och ekonomiskt rimlig, har påvisats och helst även provats i praktiken. Detta mål har inte varit möjligt att uppnå under projekttiden.*

Innovation

Tycker att projektet blev innovativt, det var inriktat på att knyta nya kontakter och granska nya idéer i fråga om praktisk genomförbarhet och ekonomisk lönsamhet.

Samverkan och nätverkande

Projektet medförde ny samverkan och nytt nätverkande, vilket var ett viktigt mål.

Ökad affärsmässighet

Inga nya tjänster eller produkter har kunnat erbjudas på en marknad som ett direkt resultat av projektet. Förhoppningsvis har dock projektet lagt en grund för utveckling av affärsmässiga tjänster och produkter under kommande etapper av arbetet.

Långsiktighet

Hela projektets verksamhet fortsätter och breddas inom ett nytt leaderprojekt. Projektet utgör en första etapp i ett långsiktigt arbete, som nu övergått i en andra etapp inom ett nytt projekt. Det nya projektets verksamhet omfattar även hävd i form av bete och har därmed en större ämnesmässig bredd än etapp 1. Ambitionen i etapp 2 är också att bredda projektet geografiskt till att omfatta aktiviteter i hela leaderområdet, vilket inte fullt ut lyckades i etapp 1. Arbetets andra etapp är idag i full verksamhet. Nya kontakter knyts och samarbeten planeras.

Framtidsutsikter för projektet

Etapp 2, förväntas inom ett år ha bidragit till att en större areal än idag hävdas genom bete. Nätverken bör ha förstärkts med en större geografisk bredd och en högre grad av aktivt deltagande från flera aktörer än under etapp 1, bl.a. energibolag. Utökad samarbete pågår även med forskande organisationer och länsstyrelser med ambitionen att få till stånd forskningsprojekt och ett LIFE-projekt. Insamling och förmedling av kunskap fortsätter, bl.a. planeras ett flertal nätverksmöten och studiebesök samt flera seminarier och träffar för markägare/brukare.

Mot slutet av år 2014 förväntas arbetet inom etapp 2 ha bidragit till

- en ökning av arealen hävdad mark, främst genom bete,
- en betydande utökning av arealen mark för vilken restaurering är planerad och finansierad, till viss del eventuellt också genomförd,
- stärkta, breddade och mer aktiva nätverk och etablerade samarbeten,
- intensifierad insamling och förmedling av kunskap,
- planer och finansiering för fortsatt verksamhet efter år 2014.

En vision för arbetet för ökad hävd är att inom tre år uppnått bland annat följande:

- I skyddade områden har restaurering av flera hundra ha älvängar genomförts med finansiering från ett LIFE-projekt.
- Arealen betad mark har utökats betydligt jämfört med dagens situation.
- Älvängshö från Älvlandskapet Nedre Dalälven har introducerats på fodermarknaden.
- Kunskapsläget har förbättrats avsevärt med avseende på teknik, logistik, ekonomi och praktiska förutsättningar för olika slags användning av älvängsvegetation och vass. Användningsområden har kunnat identifieras där förutsättningarna är mest gynnsamma för att uppnå ekonomisk lönsamhet.
- Andra forskningsprojekt har påbörjats med syfte att ge fördjupade kunskaper om hur olika organismer reagerar på olika åtgärder för att på sikt kunna ge tydligare instruktioner om hur hävden bör genomföras för att gynna olika arter med speciella miljökrav.
- Samarbeten etablerats mellan olika aktörer med verksamhet som innefattar skörd, hantering eller användning av vegetation från älvängar.
- En pilotanläggning för småskalig framställning av biogas har byggts upp och testats med älvängsvegetation som substrat.
- Försök och mätningar har gjorts vid förbränning av vass och älvängshö.
- Försök har gjorts med pelletering av älvängshö till strö.
- Demonstrationsytor och pilotanläggningar har gett inspiration till ökad hävd och väckt intresse såväl lokalt som nationellt och internationellt.

Spridning

Tror att projektet är ganska väl känt bland dem som har anknytning till hävd av älvängar och till biosfärarybetet, men mindre känt i övrigt. Projektet har presenterats vid ett flertal tillfällen, exempelvis NeDa:s framtidsseminarium år 2012. Dessutom har projektmedarbetare berättat om projektet i olika informella sammanhang.

Attitydförändring

Hoppas att projektet i någon mån bidragit till att älvängarna åter ses som resurser med potential att kunna brukas till gagn för bygdens fortlevnad och utveckling.

Försörjningsmöjligheter

Inga nya försörjningsmöjligheter har uppstått som ett direkt resultat av projektet. Däremot har projektet lagt en grund för ett (nu pågående) följdprojekt med potential att bidra till flera nya arbetstillfällen.

Koppling till andra projekt

Hävd av Nedre Dalälvens älvängar – ekonomiska och ekologiska möjligheter (Dnr 115), Älvlandskapet Nedre Dalälven – biosfäransökan till Unesco (Dnr 58) och Kommunikation om biosfärområdet Älvlandskapet Nedre Dalälven (Dnr 90).

Leaderprojekt

Kan tänka sig att driva ett leaderprojekt igen, förutsatt att det har tillgång till en kvalificerad administratör/ekonom som klarar av att göra korrekta redovisningar.

Uppnådda huvudmål och delmål, kvantitativa

Antal nya nätverk	2
--------------------------	----------

Efterlämnade fysiska resurser:

Översikt över samhällsekonomiska vinster med hävd samt användningsmöjligheter av älvängsskörd.

Uppnådda mål, kvalitativa

Samarbetsklimat:	<i>Viss förbättring</i>
Exempel:	Förstärkt dialog mellan bl.a. länsstyrelser, lantbrukare, forskare och intresseorganisationer.

Framtidstro:	<i>Viss förbättring</i>
Exempel:	Projektet har bidragit till en tro på att det finns möjligheter att utöka hävden av älvängarna.

Identitet:	<i>Viss förbättring</i>
Exempel:	Projektet är en etapp i ett långsiktigt arbete som främjar bevarande av det öppna älvnära kulturlandskapet som är en viktig del av älvlandskapets identitet.